

IMPLICAȚIILE STRATEGIEI ÎNVĂȚĂRII PRIN COOPERARE ÎN RECONFIGURAREA ÎNVĂȚĂRII¹

Ana ȚÂBULEAC,
cercetător științific,

Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic,
al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”

din Chișinău, R. Moldova

ana.vivdici@gmail.com

ORCID iD 0000-0002-1303-167X

Rezumat: În articol este abordată problematica învățării prin cooperare și implicațiile acestui concept în reconfigurarea învățării în contextul noilor finalități ale educației stabilite prin taxonomia competențelor-cheie. Noul model educativ al UNESCO și caracteristicile de bază ale țărilor de top PISA, solicită reconfigurarea învățării și plasarea acesteia într-un cadru cooperant care depășește cadrul mono-disciplinar al studiului disciplinelor școlare. Strategia învățării prin cooperare intervine ca o posibilitate de armonizare a metodelor și tehnicilor de învățare care permit transferul acestora la nivelul ariei curriculare Limbă și comunicare și chiar cross-curricular. Prin intermediul analizei literaturii de specialitate, sistematizării și sintetizării se prezintă următoarele: principiile învățării prin cooperare, etapele învățării prin cooperare, competențele profesorului în învățarea prin cooperare, metode și tehnici de învățare prin cooperare și criteriile de apreciere a eficienței strategiei didactice.

Cuvinte-cheie: învățarea prin cooperare, competențe-cheie, , finalități educaționale, curriculum.

Abstract: The article addresses the issue of cooperative learning and the implications of this concept for the reconfiguration of learning in the context of the new aims of education established by the taxonomy of key competences. UNESCO's new educational model and the basic characteristics of the top PISA countries call for reconfiguring learning and placing it in a cooperative framework that goes beyond the monodisciplinary framework of the study of school subjects. The cooperative learning strategy intervenes as a possibility to harmonize learning methods and techniques allowing their transfer to the Language and Communication and even cross-curricular areas. By means of literature review, systematization and synthesis, the following are presented: principles of cooperative learning, stages of cooperative learning, teacher competences in cooperative learning, cooperative learning methods and techniques, and criteria for assessing the effectiveness of the teaching strategy.

Keywords: cooperative learning, key competences, curriculum, educational goals.

1. Articolul a fost elaborat în cadrul Proiectului „Reconfigurarea procesului de învățare din învățământul general în contextul provocărilor societale”. Cifrul: 20.80009.0807.27

Introducere: Țările de top PISA (Programul de Testare internațională a elevilor¹³), Finlanda, Estonia și Singapore, înregistrează de 5 ani la rând cele mai înalte rezultate ale elevilor la toate cele trei domenii de evaluare: Lectură/Citire, Matematică și Științe. Una din caracteristicile de bază care le distinge de alte țări *este promovarea pe larg a învățării prin cooperare la nivelul întregului sistem educațional.*

Performanțele ridicate ale acestor două țări sunt atribuite în mod tradițional sistemelor lor educaționale puternice și inovatoare, care se concentrează pe dezvoltarea abilităților de gândire critică, creativă și de rezolvare de probleme, precum și pe încurajarea învățării autonome și a învățării pe tot parcursul vieții subliniată de nevoia stabilită în Codul Educației de formare a noilor finalități ale educației: competențele-cheie – bază în învățarea pe tot parcursul vieții.

În raportul către UNESCO, J. Delors și grupul de cercetători coordonat de acesta au stabilit cele patru direcții de dezvoltare a educației în secolul XXI: *a învăța să știi/să cunoști, a învăța să faci, a învăța să muncești împreună cu alții și a învăța să fii* [3], de care se conduc actualmente sistemele europene de învățământ. Anume *a învăța să muncești împreună cu alții* ar fi una din direcțiile de dezvoltare care ar solicita sistemului de învățământ general pregătirea elevului pentru a se încadra armonios în societate și a învăța prin cooperare cu ceilalți în contextul învățării pe tot parcursul vieții.

În sensul alinierii sistemului educațional la direcțiile de dezvoltare și valorificării concepției învățării pe tot parcursul vieții, Republica Moldova a preluat taxonomia competențelor-cheie stabilite în Recomandarea Consiliului Europei din 2006, fiind ulterior reînnoită în 2018, dar nu și în Codul Educației, care necesită actualizat din această perspectivă.

Formarea/ dezvoltarea competențelor-cheie cu caracter transversal plasează predarea-învățarea-evaluarea într-o zonă a abordărilor inter- și transdisciplinare care solicită organizarea învățării într-un mod colaborativ și cooperant care scoate învățarea din monodisciplinaritate, așa cum este la moment.

Conceptul învățării prin cooperare în acest sens permite deschideri pentru comunitatea educațională și devine o strategie care necesită promovată la nivelul întregului sistem.

Conceptul învățării prin cooperare nu este unul nou. Acesta a fost abordat pe larg în mod praxiologic de echipe de cercetători locali într-o serie de lucrări, articole, publicații, suporturi de curs, programe de formare, ghiduri metodologice de-a lungul timpului, printre care: Centrul de formare Pro Didactica, 2002 [12], L.Handrabura, 2003 [4]. D.Patrașcu, 2005 [10], S.Petrovici- Guzun, 2006 [11], S. Nastas et al, 2018 [8], ș.a.

Deși nu reprezintă un concept inovativ, actualitatea acestuia este subliniată de o serie de factori care influențează învățarea în contextul societății contemporane în permanentă schimbare și învățării pe tot parcursul vieții și nevoii tot mai acute de a învăța.

Atât concepătorii de manuale, cât și cadrele didactice sunt invitați să aplice în practică principiile curriculare fixate în reperele conceptuale. În sprijinirea acestei implementări pot fi recomandate variate *strategii didactice active și interactive: strategii expozițive; strategii didactice ilustrativ-explicative; strategii euristice; strategii algoritmice; strategii de învățare prin cooperare* (s.n.); *strategii problematizate*, care își găsesc o reflectare mai amănunțită în CRCN (2017) [2, p.113].

Prin urmare, prin Curricula Națională este recomandată strategia învățării prin cooperare care prezintă interes deosebit în cadrul actualei cercetări și care-și propune să identifice prin metoda analizei literaturii de specialitate, sistematizării și sintetizării următoarele: *principiile învățării prin cooperare, etapele învățării prin cooperare, competențele profesorului în învățarea prin cooperare, criteriile de apreciere a eficienței strategiei didactice aplicate și să propună câteva metode și tehnici de învățare prin cooperare aplicabile pentru aria Limbă și comunicare.*

Principiile învățării prin cooperare. În practica educațională deseori observăm, utilizându-se cu sens sinonimic termenii învățare prin colaborare și învățare prin cooperare. Deși există o oarecare relație de sinonimie, termenii, cu adevărat fiind sinonimici în afara contextului învățării, cercetătoarea L. Handrăbura stabilește o delimitare între acești termeni, explicând că „*colaborarea* este o formă de relații între elevi/studenți, ce constă în soluționarea unor probleme de interes comun, în care fiecare contribuie activ și efectiv” [4, p. 52], iar „*cooperarea* este o formă de învățare, studiu, interacțiune (acțiune reciprocă, interpersonală sau intergrupală, situațională, de durată variabilă și rezultă din influențările reciproce ale agenților implicați), care presupune acțiuni conjugate (identice sau complementare) ale mai multor persoane (elevi sau studenți) sau grupuri în cadrul aceleiași activități sau în activități diferite, dar legate între ele, pentru atingerea unui scop comun, a unor rezultate (gratificații) de care să beneficieze toți participanții.”[idem].

Iar cercetătoarea Cr. Oprea sintetizează definiția învățării prin cooperare și menționează că „*învățarea prin cooperare este o strategie pedagogică ce încurajează elevii să lucreze împreună în microgrupuri în vederea îndeplinirii unui scop comun*”[9, p.138].

Totodată, ambele cercetătoare fac următoarea distincție „*colaborarea se axează pe relațiile implicate de sarcini, iar cooperarea pe procesul de realizare a sarcinii* [4, p.52] și [9, p.138].

Învățarea prin cooperare este bazată pe o serie de principii promovate de Cr. Oprea, 2007 [9, p.142] și completate de G. Jacobs și H. Kimura, 2013 [6, p.8] pe care le sintetizăm în figura 1. În învățarea prin cooperare este esențială respectarea principiilor egalității, toleranței față de opiniile celorlalți membri ai grupului și al abordării nediscriminatorii bazate pe nivelurile diferite de competență sau stilurile de învățare și tipurile de personalitate.

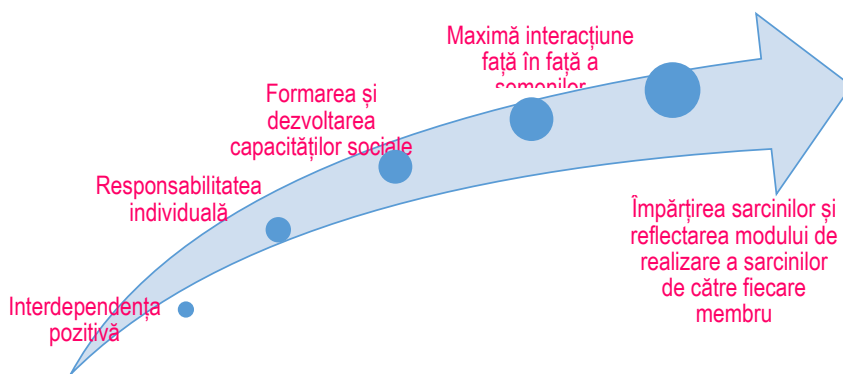

Figura 1. Principiile de bază ale învățării prin cooperare

Competențele profesorului în învățarea prin cooperare. Rolul profesorului este de a ghida / orienta procesul de învățare și cooperare dintre membrii grupului, oferi sprijin la solicitare elevilor, mediind comunicarea în caz de necesitate, mobilizând grupul în caz de animozitate, clarifica sarcinile de lucru. Profesorul împuternicește elevii în a învăța împreună prin cooperare, a-și asuma un rol activ în învățare, a delega responsabilitatea pentru învățare elevului și a evalua colaborativ cu acesta rezultatele, progresele în învățare. Evaluarea reciprocă este încurajată, precum și feedbackul constructiv și imediat.

Etapele învățării prin cooperare. Autoarea Cr. Oprea [9, p.147] recunoaște cinci etape de organizare a învățării prin cooperare care presupune lucrul în echipă/ grup. În figura de mai jos prezentăm sintetic aceste etape.

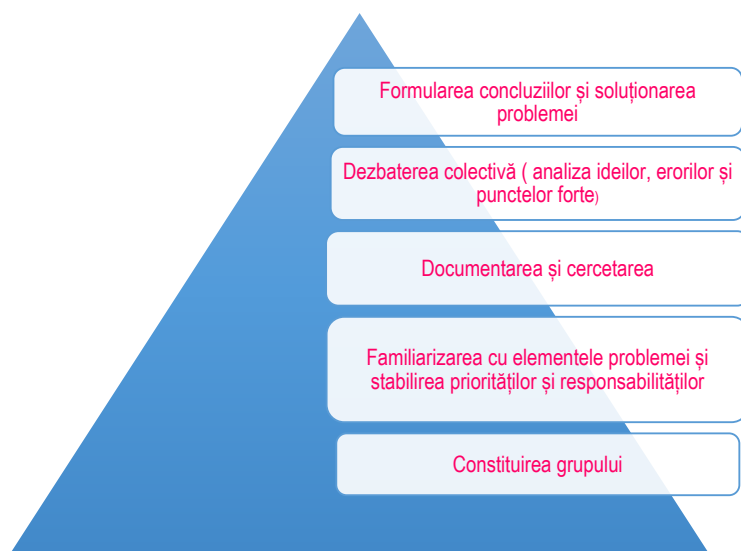

Figura 2. Etapele învățării prin cooperare

Succesul elevilor în învățarea prin cooperare este determinat de atitudinile acestora în raport cu ceilalți membri ai grupului și respectul reciproc: a asculta părerea celuilalt fără a întrerupe, a încerca să-l înțelegi, să nu judeci, să propui democratic alternative, să argumentezi punctul de vedere/ soluția lansată etc.

E crucial ca membrii grupului să aibă relații interpersonale bune, să manifeste deschidere pentru acceptarea unui punct de vedere cu care nu sunt de acord și să accepte că în soluționarea unor probleme nu există doar un singur răspuns posibil. Rolul profesorului este de a identifica disfuncțiile și a cultiva acest *spirit de cooperare* în raport cu cel de *competiție* în învățarea în cadrul grupului.

D. Johnson și Fr. Johnson (1999) explică o procedură utilă în șase pași pentru a facilita utilizarea regulată a abilităților cooperative de către elevi: Elevii înțeleg de ce o anumită abilitate este importantă; Elevii *cunosc* cuvintele, expresiile, gesturile etc. tipice utilizării acelei abilități; Elevii *exersează* abilitatea în izolare, de exemplu, *fac un joc* sau un rol play care prezintă abilitatea; Elevii *utilizează* abilitatea în timpul unei activități de învățare cooperative care implică conținuturi de învățare tipice; Elevii *monitorizează* utilizarea abilităților lor și discută descoperirile lor; *Abilitatea este accentuată într-un mod continuu, nu doar o singură dată* [7, p.32].

Pentru a diminua riscurile aferente unei aplicări sporadice a unei strategii didactice, e nevoie de subliniat că parte din succesul unei implementări de succes este abordarea în sistem și adoptarea unei filosofii împărtășite de întreaga comunitate de cadre didactice a unei școli deschise spre învățarea prin descoperire și reflecție asupra învățării. E vorba de școala în care profesorii lucrează împreună, aplică strategii didactice cu caracter inter-și transdisciplinar, învață unii de la alții, sunt încurajați să experimenteze și să reflecteze asupra ceea ce învață în proces și experiența elevului este valorificată printr-o abordare sistematică și aplicare holistică în cadrul tuturor disciplinelor de studiu a unui set de strategii didactice demonstrate de școală ca fiind eficiente și eficace. Efectul aplicării acestor strategii poate fi evaluat și resimțit de elev prin augmentarea experienței de învățare care depășește limitele unei discipline de studiu și se extinde la nivelul învățării în ansamblu ca proces și nu doar conținut al unei discipline de studiu. Această abordare echipează elevul cu instrumentele necesare pentru a-l „învața să învețe” pe tot parcursul vieții.

Cercetătorii E. Cohen, M. Brody et al. reflectă într-o lucrare valoroasă modul în care programele de formare continuă a cadrelor didactice integrează conținuturile aferente strategiei învățării prin cooperare prin modelarea acestora și subliniază „credem că unul din cele mai puternice moduri de a influența învățarea este prin modelarea de către noi profesorii a acestei învățări (...)” [1, p.21].

Exemplele pe care le prezintă în lucrare sunt numeroase și ar putea prezenta similitudini cu situația unor clase din Republica Moldova., Ea (profesoara) încearcă să folosească tehnici de învățare prin cooperare, dar acestea nu funcțio-

nează corespunzător. Copiii lucrează în perechi, dar nimeni nu le-a explicat cum să lucreze cooperativ. De multe ori îi grupează, dar aceștia continuă să lucreze singuri, chiar dacă sunt așezați împreună. (...)interdependența resurselor este necesară aici. Acest lucru îi obligă pe elevi să lucreze împreună, deoarece depind unii de ceilalți pentru informații sau materiale.” [idem, p.136].

Anume asemenea constatări dictează nevoia unei abordări sistematice a promovării unei strategii didactice precum învățarea prin cooperare prin adoptarea unei *viziuni împărtășite* de către întreaga comunitate educațională a unei instituții de învățământ ca sistem. Reprezentarea acestei interdependențe pozitive poate fi observată în figura de mai jos.

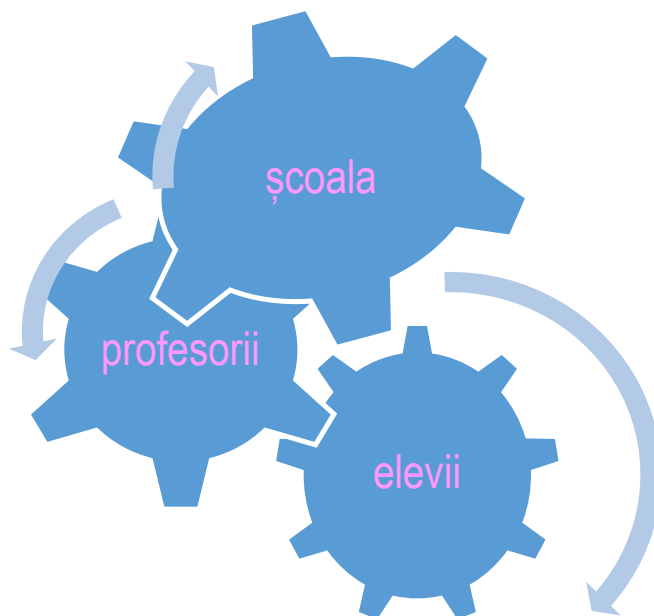

Figura 3. Abordarea în sistem a strategiilor didactice la nivelul unității școlare

Cercetătorii J. Johnson și Fr. Johnson citează pe W. Deming, J. Juran și alți fondatori ai mișcării calității care au declarat că „peste 85% din comportamentul membrilor unei organizații poate fi atribuit direct structurii organizației, nu naturii persoanelor implicate. Sala de clasă nu face excepție. Dacă învățarea competitivă sau individualistă domină sala de clasă, elevii se comportă în consecință, indiferent dacă i-ai plasat temporar în grupuri cooperative. Pe de altă parte, dacă învățarea cooperativă domină sala de clasă, elevii se comportă în consecință și poate dezvolta o adevărată comunitate de învățare”[7, p. 502].

Într-o școală cooperantă, elevii lucrează în mod regulat în grupuri de învățare cooperantă, profesorii și personalul lucrează în echipe cooperante, iar administratorii lucrează în echipe cooperante. O structură școlară cooperantă începe în sala de clasă cu utilizarea predominantă a învățării cooperante [ibidem]. Autorii

propun o viziune și strategii valoroase de promovare a învățării prin cooperare la nivelul unității de învățământ și clasei de elevi care pot constitui exemple pentru o cercetare mai amplă la acest subiect.

Metode și tehnici de învățare prin cooperare cu caracter inter- și trans-disciplinar. Didacticele postmoderne recunosc o serie de metode și tehnici de învățare prin cooperare, printre care enumerăm: *metode și tehnici de predare- învățare interactivă în grup* (Metoda predării/învățării reciproce/ Reciprocal Task Teaching, Metoda mozaicului /Jigsaw, Metoda „Schimbă perechea”/Share-Pair Circles, Metoda piramidei /Pyramid, Metoda Think Aloud Pairs etc. Am identificat o altă serie de *metode și tehnici de fixare și sistematizare a cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor* Tehnica SUMMER/ MURDER, Tehnica Floarea de nufăr /Lotus, Tehnica Scheletul de pește/Fishbone Maps etc. De o popularitate vădită se bucură o altă suită de *metode și tehnici de rezolvare de probleme prin stimularea creativității* Explozia stelară/Star bursting, Metoda Frisco, Metoda Gîndește- Perechi-Prezintă/ Think-Pair-Share etc. Tot aici putem lista o serie de *metode de cercetare în grup*: tema sau proiectul de cercetare în grup, experimentul pe echipe, portofoliul de grup etc.

Rolul profesorului în organizarea și autoreglarea învățării este esențial, iar rolul de facilitator al învățării școlare solicită respectarea etapelor inerente aferente implementării unei strategii didactice: elaborarea și aplicarea strategiei, evaluarea demersului, corectarea/ ajustarea și adaptarea la necesitățile elevului, aprecierea finală a eficienței în raport cu o serie de indicatori, aplicarea repetată după adaptare.

Criteriile de apreciere a eficienței unei strategii didactice. Pentru a se măsura eficiența strategiei aplicate vom reflecta sintetic criteriile de apreciere a eficienței unei strategii didactice sistematizate după cercetătoarea Cr. Oprea [9, p.49] pe care le prezentăm în figura 4 în ordine ierarhică. Dacă am realiza o ierarhie a acestor criterii, *gradul de plăcere în învățare* pe care-l conferă strategia didactică elevilor ar fi cea care ar prevala în selecția unei strategii didactice și ar crea condițiile favorabile pentru succesul și eficiența unei strategii didactice. Aceasta îi motivează pentru învățarea într-un mod în care ei pot interioriza cunoștințele noi și le da noi înțelesuri prin propria reflecția asupra învățării.

Măsura în care elevii însușesc cunoștințele noi, priceperile și deprinderile preconizate prin obiectivele vizate ale activității de învățare determină gradul de eficiență al aplicării strategiei didactice. În cazul în care raportul dintre necesarul de timp solicitat de strategia didactică aleasă și timpul disponibil este egal, acesta este un alt factor care determină eficiența strategiei didactice.

Relația de eficiență și de complementaritate dintre metodele, tehnicile, mijloacele didactice și formele de organizare a activității, ca părți componente ale strategiei didactice sunt un alt element care se va cuantifica în aprecierea eficacității strategiei didactice.

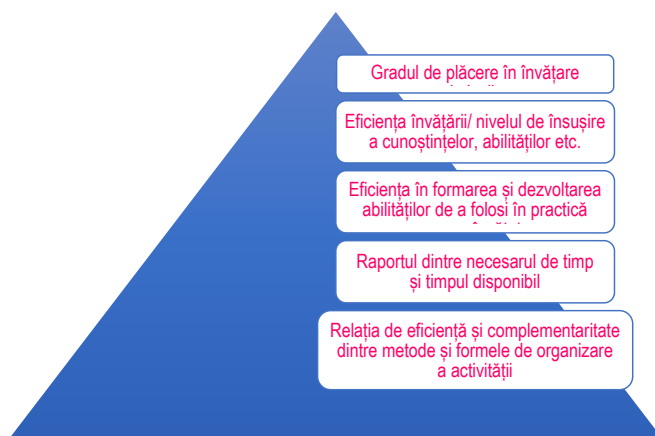

Figura 4. Criteriile de apreciere a eficacității și eficienței unei strategii didactice

Concluzii: Strategia învățării prin cooperare se impune ca o necesitate în contextul implementării noilor finalități ale educației formulate în termeni de competențe-cheie. Eficiența aplicării strategiei la nivelul clasei de elevi ține de aplicarea principiilor și etapelor învățării prin cooperare, dar și autoevaluarea sistematică realizată de către cadrul didactic în baza criteriilor de apreciere a eficienței strategiei prezentate în articol, iar succesul promovării strategiei la nivelul procesului educațional solicită abordarea unei viziuni împărtășite a întregii comunități educaționale a unei instituții de învățământ.

Referințe bibliografice:

1. Cohen E., Brody M., Sapon-Shevin M. Teaching cooperative learning: the challenge for teacher education. State University Press, New York, 2004.
2. Cutasevici A., Crudu V., Grîu N. coord. (et al.) Curriculum Național. Limba străină. Gimnaziu. Clasele V-IX. Chișinău, Editura Lyceum, 2020. 156 p. Disponibil la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/limba_straine_gimnaziu.pdf
3. Delors J., Learning: the treasure within; report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century, 2000.
4. Handrabura L. Învățarea prin cooperare: ipoteze de lucru. În: Didactica Pro N r. 1 (17)/2003, pp. 51-54. Chișinău.
5. Jacobs G., Farell Th. Essentials for Successful English Teaching. Continuum International Publishing Group, New York, 2010.
6. Jacobs M., Renandya W. Student Centered Cooperative Learning Linking Concepts in Education to Promote Student Learning. Springer Briefs in Education. National Institute in Education, Singapore, 2019.
7. Johnson D., Johnson Fr. Joining Together Group Theory and Group Skills. Pearson New International Edition, Edinburgh Gate Harlow, 2014.
8. Nastas Sv., Pisău A., Hîncu I., (et al.) Ghid metodologic: Instrumente de implementare a tehnologiilor în învățământul general. Chișinău, Institutul de Științe ale educației. Tipografia Print-Caro, 2018. Disponibil la: http://ise.upsc.md/uploads/files/1548841870_nastas.pdf

9. Oprea Cr. Strategii didactice interactive: repere teoretice și practice. Editura Didactică și Pedagogică S.A. București, 2007.
10. Patrașcu D. Tehnologii educaționale, Chișinău, Tipografia Centrală, 2005.
11. Petrovici -Guzun S. Avantajele învățării prin colaborare și cooperare. În: Didactica Pro, Nr. 2-3, 2006 (36-37), pp.43-47. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Avantajele%20invatarii%20prin%20colaborarea%20si%20cooperare.pdf
12. Temple Ch., Steele J. L., Kurtis M. S. Învățarea prin colaborare, Curs adaptat de echipa de formatori ai Programului Dezvoltarea Gândirii Critice. Chișinău, 2002. În: Didactica Pro, Nr.7, 2022.
13. PISA, program de testare internațională a elevilor care evaluează relevanța rezultatelor învățării la elevii de 14-15 ani. Republica Moldova participă la PISA din 2009.